

УДК 330.46:658

JEL P42

DOI: 10.32782/2786-8273/2023-1-11

Божкова В.В.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1557-3819>

Viktoriya Bozhkova

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Мірошніченко І.П.

аспірант,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5404-0022>

Ihor Miroshnichenko

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

УДОСКОНАЛЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

IMPROVEMENT OF BUSINESS PROCESSES OF DOMESTIC ENTERPRISES TO ENSURE THEIR INNOVATION AND INVESTMENT POTENTIAL

Анотація. Метою статті є визначення напрямків удосконалення бізнес-процесів вітчизняних підприємств для забезпечення їх інноваційно-інвестиційного потенціалу. Предметом дослідження є бізнес-процеси вітчизняних підприємств, які забезпечують їх інноваційно-інвестиційний потенціал. Об'єктом дослідження є інноваційно-інвестиційна діяльність вітчизняних підприємств. У дослідженні використані методи: логічний аналіз, порівняльний аналіз, узагальнення, систематизація. У статті запропоновано розширити класифікацію бізнес-процесів підприємств шляхом виокремлення ознак «За рівнем технологічності» та «За специфікою видів діяльності», що спрямоване на вдосконалення теоретичних засад їх інноваційно-інвестиційної діяльності та може бути покладене в основу визначення напрямків удосконалення бізнесу в цілому.

Ключові слова: бізнес-процеси, інноваційно-інвестиційний потенціал, підприємство, класифікація, ознаки.

Abstract. In the conditions of growing moral and physical wear and tear of fixed assets, constant growth of competition, shortage of investment resources, the problem of the need to improve the innovation and investment activity of enterprises arises, one of the ways of which is the renewal of their business processes. The **purpose** of the article is to determine directions for improving the business processes of domestic enterprises to ensure their innovation and investment potential. The subject of the study is the business processes of domestic enterprises, which ensure their innovation and investment potential. **Research methods:** logical analysis, comparative analysis, generalization, systematization. **Results.** The types of business processes and classification features distinguished by scientists were analyzed. It is proposed to expand the classification of business processes of enterprises by distinguishing the features "By the level of technology" and "By the specifics of the types of activities", which is aimed at improving the theoretical foundations of their innovation and investment activities and can be used as a basis for determining directions for business improvement as a whole. **Conclusion.** It is proposed to distinguish according to the attribute "By the level of technology": business processes with the use of digital technologies and business processes without the use of digital technologies. According to the sign "By the specifics of the types of activity", it is proposed to distinguish: business processes regarding the innovative activity of the enterprise; business processes regarding the enterprise's investment activities; other business processes (regarding environmental and other types of enterprise activity). Such a division is necessary for understanding the degree of modernity of the organization of business activities and, on the other hand, determining the needs (directions) of business renewal as a whole and in individual links of production and sales activities in particular.

Keywords: business processes, innovation and investment potential, enterprise, classification, signs.

Постановка проблеми. Рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств залежить від їх здатності ефективно використовувати власні ресурси, у т.ч. інноваційно-інвестиційний потенціал. Завдяки удосконаленню власної діяльності, модернізації і впровадженню нових бізнес-процесів стає можливим збалансований економічний розвиток, який є запорукою успішності на ринку.

В умовах зростаючого морального і фізичного зносу основних засобів, постійного росту конкуренції, дефі-

циту інвестиційних ресурсів постає необхідність щодо удосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, одним зі шляхів якого є оновлення їх бізнес-процесів. Відтак, проблематика удосконалення бізнес-процесів вітчизняних підприємств для забезпечення їх інноваційно-інвестиційного потенціалу є актуальною як у теоретичному, так і практичному контекстах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційно-інвестиційний потенціал досліджували чисельні науковці, зокрема: Весельська К.А. [1], Грідін О.В. [2],

Гудзь О.Є. [3], Майорова І.М. [4], Пар'єва Н.О. [5], Погоріла І.І. і Ковальчук Н.О. [6], Юхновський І.В. [7] та багато інших. Бізнес-процеси підприємств та їх класифікаційні ознаки аналізували Бондаренко В.М., Бутусов О.Д. і Герзанич В.М. [8], Денисенко Л.О. і Шацька С.Є. [9], Лисенко О.А. [10] та інші. Але питання удосконалення бізнес-процесів вітчизняних підприємств в контексті забезпечення їх інноваційно-інвестиційного потенціалу, на наш погляд, залишається обґрунтованим не достатньо.

Мета статті. Метою статті є визначення напрямків удосконалення бізнес-процесів вітчизняних підприємств для забезпечення їх інноваційно-інвестиційного потенціалу.

Предметом дослідження є бізнес-процеси вітчизняних підприємств, які забезпечують їх інноваційно-інвестиційний потенціал.

Об'єктом дослідження є інноваційно-інвестиційна діяльність вітчизняних підприємств.

Методи дослідження: логічний аналіз, порівняльний аналіз, узагальнення, систематизація.

Вклад основного матеріалу дослідження. У наукових працях вітчизняних і зарубіжних авторів представлений широкий спектр ознак і видів бізнес-процесів. Але, не зважаючи на це, наразі чіткої класифікації бізнес-процесів не існує (цей факт відзначає більшість науковців [8; 10 та інші]). Також, вчені відзначають потребу в реконструкції та модернізації наявних бізнес-процесів [2; 3; 6 та інші].

Переважно, науковці класифікують бізнес-процеси залежно від ракурсів досліджень. Зокрема, науковці, які досліджували інноваційно-інвестиційну діяльність, наголошують на важливості таких специфічних бізнес-процесів щодо:

- управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства (Пар'єва Н.О. [5]), організаційних відносин (Майорова І.М. [4]);
- інноваційної активності (Погоріла І.І. і Ковальчук Н.О. [6] та інші);
- створення/покращення товару (Юхновський І.В. [7]), випуску кінцевого продукту і доведення його до споживачів (Грідін О.В. [2]), освоєння інноваційних видів продукції (Погоріла І.І. і Ковальчук Н.О. [6]);
- виробничої діяльності (Весельська К.А. [1], Юхновський І.В. [7]), техніко-економічного зростання виробництва (Грідін О.В. [2]), впровадження нових технологічних процесів (Погоріла І.І. і Ковальчук Н.О. [6]);
- економічних відносин (Майорова І.М. [4]);
- активізації інвестування (Майорова І.М. [4], Погоріла І.І. і Ковальчук Н.О. [6]), інвестиційного провадження (Весельська К.А. [1]), планування інвестиційних проєктів (Погоріла І.І. і Ковальчук Н.О. [6]);
- теоретично-конструкторських ідей та розробок (Весельська К.А. [1]);
- інституціональних відносин (Майорова І.М. [4]), співпраці з державними органами влади (Погоріла І.І. і Ковальчук Н.О. [6]),
- узгодження інтересів суб'єктів діяльності (розробників інновацій, товаровиробників, інвесторів, постачальників вихідної сировини, матеріалів і комплектуючих, торгових і збутових посередників, споживачів, суспільства в цілому) (Гудзь О.Є. [3]);
- інформатизації, роботи з величезними банками даних (Погоріла І.І. і Ковальчук Н.О. [6]);

– роботи з кадрами (Погоріла І.І. і Ковальчук Н.О. [6]). Також розглянемо виокремлювані науковцями класифікації загальних бізнес-процесів, притаманних всім суб'єктам підприємництва.

Так, Бондаренко В.М., Бутусов О.Д. і Герзанич В.М. виокремлюють такі ознаки і види бізнес-процесів [8]:

- за М. Портером: первинні, підтримуючі, розвиваючі;
- за причетністю до фірми: внутрішні, зовнішні;
- за місцем ієрархії в системі цілей: верхнього рівня, середнього рівня, нижнього рівня;
- за місцем в організаційній структурі: горизонтальні, індивідуальні горизонтальні, міжфункціональні горизонтальні, вертикальні, інтегровані;
- за призначенням або ступенем впливу на одержання доданої цінності: основні, підтримувальні, процеси управління;
- за ступенем впливу на результативність: ключові ризикові;
- за участю у життєвому циклі товару: основні, допоміжні, організаційні;
- за структурою взаємодії: вертикальні, горизонтальні;
- за варіантами ідентифікації: наскрізні, функціональні;
- за рівнем складності: прості, складні.

Всі зазначені цими авторами класифікаційні ознаки бізнес-процесів, на наш погляд, можна віднести до групи «організаційних», тому що вони дозволяють охарактеризувати їх з позицій механізму впровадження/реалізації.

Денисенко Л.О. і Шацька С.Є. дещо розширюють класифікацію, додаючи ознаку «за характером продукту», яка дозволяє включати, крім організаційних, виробничі характеристики [9]:

- за базовими категоріями: основні, допоміжні (обслуговуючі, управління, розвитку);
- за ознакою формування результату: основні, обслуговуючі, управління, розвитку;
- за характером продукту: виробничі, адміністративні;
- за відношенням до клієнтів організації: зовнішні, внутрішні;
- за рівнем деталізації розгляду: верхнього рівня, детальні, елементарні;
- за відношенням до функцій управління: горизонтальні, вертикальні;
- за видами діяльності: планування, здійснення діяльності, реєстрація фактичної інформації, аналізу і контролю, прийняття управлінського рішення;
- залежно від напрямку діяльності: типові, специфічні;
- за ступенем складності: прості, складні;
- за ступенем впливу на успіх організації: ключові, критичні;
- за ступенем зв'язаності окремих частин: локальні, інтеграційні.

Лисенко О.А. наводить більш розширену класифікацію бізнес-процесів, додатково виокремлюючи ознаки часу, стандартизованості, функціональності тощо [10]:

- за ознакою часу: безперервно повторюються; періодично повторюються;
- за причетністю до підприємства: зовнішні, внутрішні;
- за рівнями значимості: суперпроцеси, гіперпроцеси, метапроцеси, субпроцеси, мікропроцеси, мікропроцеси;
- за ступенем їх складності: монопроцеси, вкладені, пов'язані;
- за ступенем їх деталізації: макропроцеси, субпроцеси, мікропроцеси;

- за структурою взаємодії: індивідуальні; вертикальні, горизонтальні;
- за місцем в організаційній структурі: горизонтальні, індивідуальні горизонтальні, міжфункціональні горизонтальні, вертикальні, інтегровані;
- за рівнем ієрархії: базові, підпроцеси;
- за місцем в ієрархії цілей підприємства: верхнього рівня, середнього рівня, нижнього рівня;
- за призначенням або ступенем впливу на одержання доданої цінності: основні, підтримувальні, управління;
- за ступенем впливу на результативність: ключові, ризикові;
- за участю у додаванні якості до продукції: основні, допоміжні;
- за методологією BAAN Orgware: основні, детальні;
- за стандартом ISO 9000:2000: управління; забезпечення ресурсами; життєвого циклу; виміру, моніторингу і аналізу;
- за участю у життєвому циклі товару: основні, допоміжні, організаційні;
- за сутністю процесів: стратегічні; аналітичні, виробничі, управління, забезпечення, контролю;
- за призначенням на підприємстві: основні, підтримувальні, розвитку, управління;
- за основними складовими збалансованої системи показників: фінансові; клієнтські; виробництва; розвитку, навчання і зростання;
- за функціональною ознакою: аналіз ринку і потреб споживачів; розробка стратегії; розробка продуктів; продаж продуктів; забезпечення процесу виробництва; виробництво і постачання для підприємств, орієнтованих на сервіс; обслуговування та розрахунки зі споживачами; управління людськими ресурсами; управління інформаційними ресурсами; управління фінансовими і матеріальними ресурсами; управління програмою роботи з навколишнім середовищем; управління зовнішніми зв'язками; управління покращенням і змінами.

Отже, науковці [8; 9; 10 та інші] не розглядають поділ бізнес-процесів за специфічними ознаками, які з'являються у сучасному бізнес-середовищі, відповідно до тенденцій розвитку ринків. Зокрема, сучасні підприємства змушені впроваджувати цифрові технології чи враховувати вимоги екологічності тощо. Відтак, вважаємо доцільним виокремлювати бізнес-процеси за рівнем застосування нових технологій (тобто, за рівнем автоматизації чи цифровізації) і, враховуючи актуальність інноваційно-інвестиційної діяльності та розглянуті (характерні для неї) бізнес-процеси, пропонуємо виокремлювати:

- за ознакою «За рівнем технологічності»:
  - бізнес-процеси з використанням цифрових технологій,
  - бізнес-процеси без використання цифрових технологій;
- за ознакою «За специфікою видів діяльності»:
  - бізнес-процеси щодо інноваційної діяльності підприємства,
  - бізнес-процеси щодо інвестиційної діяльності підприємства,
  - інші бізнес-процеси (щодо екологічної та інших видів діяльності підприємства).

Такий поділ є необхідним для розуміння ступеня сучасності організації бізнес-діяльності та, з іншого боку, визначення потреб (напрямок) оновлення бізнесу в цілому та у окремих ланках виробничо-збутової діяльності зокрема.

Висновки. Таким чином, за результатами проведеного дослідження запропоновано розширити класифікацію бізнес-процесів підприємств шляхом виокремлення ознак «За рівнем технологічності» та «За специфікою видів діяльності», що спрямоване на вдосконалення теоретичних засад їх інноваційно-інвестиційної діяльності та може бути покладене в основу визначення напрямків удосконалення бізнесу в цілому.

Бібліографічний список:

1. Весельська К.А. Формування інноваційно-інвестиційного потенціалу спільних машинобудівних підприємств. *Економічний вісник НТУУ «КПІ» : збірник наукових праць*. 2014. Вип. 11. С. 445–451.
2. Грідін О.В. Ключові проблеми формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку аграрної сфери економіки та шляхи її вирішення. *Актуальні проблеми інноваційної економіки. Всеукраїнський науковий журнал*. 2019. № 2. С. 11–20.
3. Гудзь О.Є. Ідентифікація та управління інноваційно-інвестиційним потенціалом підприємства. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка*. 2015. Вип. 2 (1). С. 101–106.
4. Майорова І.М. Інноваційно-інвестиційний потенціал промислового підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Том 30 (69). № 2. С. 139–143.
5. Пар'єва Н.О. Проблема формування інноваційно-інвестиційного потенціалу проєктного бізнес-партнерства для малих бізнес-структур. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2020. № 4 (14). URL: <https://economics.net.ua/ejoru/2020/No4/115.pdf>
6. Погоріла І.І., Ковальчук Н.О. Характеристика інноваційно-інвестиційного потенціалу промислових підприємств Чернівецької області. *Ефективна економіка*. 2013. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1984>
7. Юхновський І.В. Сутність та структура інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки: основні підходи та напрямки формування. *Український соціум*. 2010. № 2. С. 159–171.
8. Бондаренко В.М., Бутусов О.Д., Герзанич В.М. Суть та класифікація бізнес-процесів в сучасній науковій парадигмі. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики*. 2019. С. 295–298.
9. Денисенко Л.О., Шацька С.Є. Концептуальні засади класифікації бізнес-процесів, як основи формування бізнес-систем організації. *Ефективна економіка*. 2012. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1558>
10. Лисенко О.А. Класифікація бізнес-процесів на промислових підприємствах: теоретичні аспекти. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2. С. 190–197.

References:

1. Veselska K.A. (2014) Formuvannia innovatsiino-investytsiinoho potentsialu spilnykh mashynobudivnykh pidpriemstv [Formation of innovation and investment potential of joint machine-building enterprises]. *Ekonomichniy visnyk NTUU "KPI": zbirnyk naukovykh prats*, vol. 11, pp. 445–451.

2. Hridin O.V. (2019) Kliuchovi problemy formuvannia innovatsiino-investytsiinoi modeli rozvytku ahrarnoi sfery ekonomiky ta shliakhy yii vyrishennia [Key problems of forming an innovation-investment model of the development of the agrarian sphere of the economy and ways to solve it]. *Aktualni problemy innovatsiinoi ekonomiky. Vseukrainskyi naukovyi zhurnal*, no. 2, pp. 11–20.
3. Hudz O.Ye. (2015) Identyfikatsiia ta upravlinnia innovatsiino-investytsiinym potentsialom pidpriemstva [Identification and management of the enterprise's innovation and investment potential]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomika*, vol. 2(1), pp. 101–106.
4. Maiorova I.M. (2019) Innovatsiino-investytsiinyi potentsial promyslovoho pidpriemstva [Innovation and investment potential of an industrial enterprise]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriya: Ekonomika i upravlinnia*, tom 30 (69), no. 2, pp. 139–143.
5. Parieva N.O. (2020) Problematyka formuvannia innovatsiino-investytsiinoho potentsialu proiektnoho biznes-partnerstva dlia malykh biznes-struktur [Problems of forming the innovation and investment potential of project business partnership for small business structures]. *Economic journal Odessa polytechnic university*, no. 4 (14). Available at: <https://economics.net.ua/ejopu/2020/No4/115.pdf>
6. Pohorila I.I., Kovalchuk N.O. (2013) Kharakterystyka innovatsiino-investytsiinoho potentsialu promyslovykh pidpriemstv Chernivetskoï oblasti [Characteristics of the innovation and investment potential of industrial enterprises of the Chernivtsi region]. *Efektivna ekonomika*, no. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1984>
7. Yukhnovskiy I.V. (2010) Sutnist ta struktura innovatsiino-investytsiinoho potentsialu ekonomiky: osnovni pidkhody ta napriamky formuvannia [The essence and structure of the innovation and investment potential of the economy: the main approaches and directions of formation]. *Ukrainskyi sotsium*, no. 2, pp. 159–171.
8. Bondarenko V.M., Butusov O.D., Herzanych V.M. (2019) Sut ta klasyfikatsiia biznes-protseviv v suchasniï naukoviï paradyhmi [The essence and classification of business processes in the modern scientific paradigm]. *Upravlinnia sotsialno-ekonomichnymy transformatsiïamy hospodarskykh protseviv: realii i vyklyky*, pp. 295–298.
9. Denysenko L.O., Shatska S.Ie. (2012) Kontseptualni zasady klasyfikatsii biznes-protseviv, yak osnovy formuvannia biznes-system orhanizatsii [Conceptual principles of classification of business processes, as the basis of formation of business systems of the organization]. *Efektivna ekonomika*, no. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1558>
10. Lysenko O.A. (2013) Klasyfikatsiia biznes-protseviv na promyslovykh pidpriemstvakh: teoretychni aspekty [Classification of business processes at industrial enterprises: theoretical aspects]. *Universytetski naukovyi zapysky*, no. 2, pp. 190–197.

Стаття надійшла до редакції 13.06.2023